

Ref KB
Occ SOU

Nordisk miljömärkning

– det statliga engagemanget

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2015

National Library
of Sweden

SOU

1999:145

Delbetänkande av
Konsumtpolitiska kommittén 2000

Nordisk miljömärkning

– det statliga engagemanget

SOU

1999:145

Delbetänkande av
Konsumentpolitiska kommittén 2000

Statens offentliga utredningar

1999:145

Finansdepartementet

Nordisk miljömärkning

– det statliga engagemanget

Delbetänkande av Konsumentpolitiska kommittén 2000
Stockholm 1999

SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie kan köpas från Fakta Info Direkt.
För remissutsändningar av SOU och Ds som ingår i 1999 års nummerserie svarar
Fakta Info Direkt på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fakta Info Direkt, Kundservice
Box 6430, 113 82 Stockholm
Tel: 08-587 671 00, Fax: 08-587 671 71
E-post: order@faktainfo.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29

Tryckt av
REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1999

ISBN 91-7610-702-7
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Genom beslut den 7 januari 1999 tillkallade regeringen en parlamentarisk kommitté med uppgift att lämna förslag om hur den framtida konsumentpolitiken skall kunna ge människor förutsättningar att känna sig trygga som konsument och ha ett starkt inflytande över sin vardagssituation.

Enligt direktiven (Fi 1999:01) skall kommittén i en delrapport utvärdera de organisatoriska formerna och lämna förslag om formerna för det fortsatta statliga engagemanget i det nordiska miljömärkningssystemet.

Den 12 februari 1999 förordnades riksdagsledamoten Anita Johansson (s) till ordförande i kommittén. Till övriga ledamöter utsågs samma dag riksdagsledamöterna Berit Adolfsson (m) och Birgitta Ahlqvist (s), marknadschefen Thord Andersson (kd), f.d. riksdagsledamöterna Lennart Brunander (c) och Camilla Dahlin-Andersson (fp), riksdagsledamöterna Nils-Göran Holmqvist (s), Tanja Linderborg (v) och Karin Olsson (s) samt studeranden Paulo Silva (mp).

Den 8 mars 1999 förordnades att som sakkunniga ingå i kommittén hovrättsassessorn Carina Crantz, Finansdepartementet, generaldirektören Axel Edling, Konsumentverket, avdelningschefen Kerstin af Jochnick, Finansinspektionen, hovrättsassessorn Magnus Medin, Justitiedepartementet och departementsrådet Carina Törnblom, Finansdepartementet. Den 8 november 1999 entledigades Magnus Medin och i hans ställe förordnades samma dag hovrättsassessorn Anne Mellqvist, Justitiedepartementet.

Kommittén har antagit namnet *Konsumentpolitiska kommittén 2000* och har den 1 oktober 1999 presenterat en delrapport, *Finansiella tjänster från ett konsumentperspektiv*.

I kommitténs arbete med en utvärdering av de organisatoriska formerna för och statens engagemang i den nordiska miljömärkningen har deltagit de den 8 mars 1999 förordnade experterna departementssekreteraren Charlotta Andersson, Miljödepartementet, generalsekreteraren i Sveriges Konsumentråd Maicen Ekman, generalsekreteraren i Sveriges Konsumenter i Samverkan Bengt Ingerstam, departementssekreteraren Charlotte Nilenheim, Finansdepartementet, departementssekreteraren Herbert Silbermann, Näringsdepartementet, direktören Walter Sköldefors, Svensk Handel, direktören Anders Stenlund, Sveriges Industriförbund och professor Sven Thiberg, SIS Miljömärkning AB. Den 24 juni 1999 entledigades

Herbert Silbermann och samma dag förordnades departementssekreteraren Pernilla Larsson, Näringsdepartementet.

På kommitténs uppdrag har advokaten Olof Rågmark närmare utrett vissa frågeställningar som kommittén har använt sig av.

Som sekreterare förordnades den 22 februari 1999 avdelningsdirektören Eva Lindström, den 25 mars jur. kand. Kari Björkqvist och rådmannen Gunnar Lavett (huvudsekreterare), samt den 6 september 1999 hovrättsassessorerna Ulf Ljungdahl och Johan Sjöö.

Kommittén får härmed överlämna sitt delbetänkande *Nordisk miljömärkning - det statliga engagemanget* (SOU 1999:145).

Kommitténs uppdrag vad gäller en delrapport om de organisatoriska formerna för - och det fortsatta statliga engagemanget i - det nordiska miljömärkningssystemet är härmed slutfört.

Stockholm i december 1999

Anita Johansson

Berit Adolfsson

Birgitta Ahlqvist

Thord Andersson

Lennart Brunander

Camilla Dahlin-Andersson

Nils-Göran Holmqvist

Tanja Linderborg

Karin Olsson

Paulo Silva

/Gunnar Lavett

Kari Björkqvist

Eva Lindström

Ulf Ljungdahl

Johan Sjöö

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
1 Bakgrund	8
2 Den nordiska miljömärkningsordningen	10
2.1 Verksamheten på nordisk nivå	10
2.2 Verksamheten på nationell nivå	10
2.3 Kriteriearbetet	11
3 Miljömärkningssystemet inom EU	12
4 Den svenska förvaltningen av miljömärkningssystemen	13
4.1 Det nordiska miljömärkningssystemet	13
4.2 EU:s miljömärkningssystem	13
4.3 Statskontorets rapport 1995:21	14
4.3.1 Förvaltningen av Svanen	
4.3.2 Förvaltningen av Blomman	
4.3.3 Ett öppet miljömärkningssystem	
4.4 Närmare om SIS och SIS Miljömärkning AB	16
5 Det statliga stödet till miljömärkningsverksamheten	17
6 Närmare om utredningsuppdraget	18
7 Överväganden och förslag	19
7.1 Statens ansvar för miljömärkningsverksamheten	19
7.2 Statens ekonomiska engagemang i den nordiska miljömärknings- verksamheten	21
7.3 Statens engagemang i övrigt, miljöorganets förhållande till SIS och val av associationsform	23
7.4 Relationen Svanen - Blomman	24
7.5 Konsekvenser	24
Särskilt yttrande	25

Sammanfattning

Det nordiska miljömärkningssystemet (Svanen)

Nordiska Ministerrådet beslöt år 1989 att inrätta ett nordiskt system för frivillig positiv miljömärkning av produkter (varor och tjänster). Systemet innebär att produkter som - från miljösynpunkt - är bättre än i övrigt likvärdiga produkter får märkas med ett miljömärke, en stiliserad svan. Huvudmålet med verksamheten är att få till stånd en mindre miljöbelastande konsumtion genom att vägleda konsumenter och inköpare så att de kan handla miljömedvetet.

Verksamheten

Den Nordiska Miljömärkningsnämnden samordnar miljömärkningssystemet och fastställer kriterier. De deltagande länderna är fria att själva bestämma hur den nationella verksamheten skall vara organiserad.

De nationella organen ansvarar för licensiering av de enskilda produkterna mot de fastställda kriterierna. När en produkt är godkänd i ett land så gäller godkännandet i alla länder som är anslutna till verksamheten.

Kriteriearbetet utförs i nordiska expertgrupper. Experter från nationella konsument- och miljöorganisationer, handel, industri och myndigheter har därvid möjlighet att delta arbetet.

Miljömärkningssystemet inom EU (Blomman)

EU:s system har som yttersta mål att få till stånd en harmonisering av miljömärkningen för att på sikt få endast ett miljömärke inom hela gemenskapen. Märkningen är positiv och frivillig. Det ankommer på varje medlemsstat att utse ett eller flera behöriga organ att fullgöra de uppgifter som hänger samman med EU-blomman. Medlemsstaterna skall se till att de behöriga organens självständighet och opartiskhet garanteras. SIS Miljömärkning AB är anmält som behörigt organ för Sverige.

Den svenska förvaltningen av Svanen

Staten och dåvarande SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) träffade i oktober 1989 ett avtal om frivillig positiv miljömärkning av produkter. Utgångspunkten för överenskommelsen mellan staten och SIS var att verksamheten skulle bli ekonomiskt självbärande och finansieras genom avgifter. I ett inledningsskede skulle dock medel tillhandahållas över statsbudgeten.

Genom en omstrukturering av miljömärkningsverksamheten i Sverige som genomfördes år 1998 kom förvaltningen av Svanen och Blomman att föras över till ett för ägarna - staten och SIS-Standardiseringen i Sverige (SIS) - icke vinstgivande aktieföretag, SIS Miljömärkning AB. Huvudinriktningen för bolagets verksamhet skulle vara densamma som i den tidigare organisationen och bolagets skötsel m.m. skulle som tidigare regleras genom ett avtal mellan ägarna.

Det statliga stödet till Svanen

Målsättningen från regeringens och riksdagens sida har hela tiden varit att miljömärkningen på sikt skall vara självfinansierande genom ersättningar och avgifter från de företag som får sina produkter miljömärkta. Det stöd som under senare år har lämnats till miljömärkningen har motiverats med att det nordiska miljömärkningssystemet kräver ett omfattande nordiskt samarbete. Stödet har varit avsett som bidrag till att täcka kostnaderna för kriterieutveckling och revidering av redan fastställda kriterier.

Statens ansvar för och ekonomiska engagemang i miljömärkningsverksamheten

Kommittén gör bedömningen att staten har ett omfattande ansvar och långtgående befogenheter att övervaka att det utsedda organet är och förblir lämpligt för uppgiften. Om organet missköter sitt uppdrag kan staten återkalla uppdraget.

Ekonomiska bidrag, delägarskap eller ett deltagande i det nationella arbetet är således inte avgörande för det statliga inflytandet. Statens ansvar för val och övervakning av det nationella organet förutsätter alltså inte ett statligt ägande eller direkt kontroll av organet. Det direkta ansvaret att förordna behöriga organ innefattar inte heller några direkta ekonomiska förpliktelser mot organen eller systemen som sådana. Staten bär dock ansvaret för att det finns ett behörigt organ. Om de ekonomiska förutsättningarna inte är sådana att systemet kan vara självfinansierande kommer således staten ytterst att tvingas garantera ekonomin.

Kravet på att verksamheten skall vara självbärande kan inte enligt kommitténs mening tillåtas inskränka på bolagets möjligheter att delta i utvecklingsarbete som är viktigt från miljösynpunkt men som inte kan förutses på kort sikt vara ekonomiskt lönsamt. Ett visst statligt bidrag framstår därför som behövligt. När det gäller det statliga bidraget som utgår till den europeiska miljömärkningsverksamhet som bedrivs inom SIS Miljömärkning AB är det en helt separat fråga som inte ingår i kommitténs uppdrag.

Kommittén föreslår att det statliga stödet gradvis reduceras och, i och med utgången av år 2001, begränsas till stöd m.m. för sådant utvecklingsarbete som inte omedelbart är ekonomiskt lönsamt

Statens engagemang i övrigt, miljöorganets förhållande till SIS och val av associationsform

Det saknas enligt kommittén förutsättningar att nu föreslå förändringar såväl i fråga om statens ägande som i övriga därmed förknippade frågor, såsom miljöorganets förhållande till SIS och val av associationsform.

Kommittén menar att förutsättningarna för en utvärdering av SIS Miljömärkning AB först föreligger när verksamheten har pågått ytterligare en tid. Utvärderingen bör då göras förutsättningslöst och även från andra perspektiv än de rent konsumentpolitiska.

Kommittén gör bedömningen att den svenska grenen av det nordiska miljömärkningssystemet tills vidare bör organiseras och bedrivas på samma sätt som sker i dag.

Relationen Svanen - Blomman

De båda systemen är självständiga. Systemen bör dock även fortsättningsvis förvaltas av samma organ. En samlad handläggning innebär enligt kommittén fördelar vid ökade krav på harmonisering av Svanen och Blomman.

Konsekvenser

Enligt kommitténs mening bör en sådan i huvudsak självfinansierande verksamhet som kommittén nu föreslår inte innebära några negativa konsekvenser för den nordiska miljömärkningen, under förutsättning att det utgår ett fortsatt statligt stöd för utveckling m.m.

1 Bakgrund

Nordiska Ministerrådet beslöt i mars 1988 att utreda möjligheterna att införa en frivillig nordisk miljömärkning. I Sverige tillkallades en särskild utredare för att kartlägga fördelar och nackdelar med miljömärkning och för att utreda formerna för ett eventuellt införande av ett frivilligt svenskt miljömärkningssystem. Utredaren lämnade i december 1988 betänkandet *Miljömärkning av produkter* (SOU 1988:61).

”Svanen”

Regeringen kom att föreslå ett system för frivillig enhetlig positiv miljömärkning av produkter i Sverige, i huvudsak i överensstämmelse med utredarens förslag (prop. 1989/90:25).

I propositionen konstaterade regeringen att miljömedvetenheten i samhället hade ökat under en följd av år. Detta hade bland annat kommit till uttryck i att konsumenterna i växande omfattning hade börjat fästa avseende vid produkters miljöegenskaper och att de efterfrågade vägledning i sitt val av produkter. Tillverkare och leverantörer hade i sin tur i varierande omfattning anpassat utformningen och framställningen av sina produkter för att de skulle vara mera miljöanpassade. I marknadsföringen hade miljövänligheten blivit ett argument. Den ökade användningen av miljöargument i marknadsföringen av skilda produkter i form av olika symboler m.m. gav dock enligt regeringens mening en splittrad bild som i längden kunde bli mera förvirrande än vägledande för konsumenterna. En väsentlig brist ansågs vara att det var oklart hur ingående de bedömningar var som lades till grund för att ange att en produkt var miljöanpassad. Enligt regeringen talade detta för införandet av ett mera enhetligt system för miljömärkning.

Systemet skulle bygga på öppet redovisade och kända kriterier för bedömning av miljöanpassningen. Det ansågs vara av stor betydelse att den växande miljömedvetenheten hos medborgarna togs till vara och stimulerades som ett led i arbetet för en bättre miljö. Det ansågs också vara angeläget att konsumenterna fick vederhäftig information för att kunna välja mindre miljöbelastande produktalternativ. Frivillig miljömärkning av produkter ansågs vara ett verkningsfullt komplement till de tvingande regler och styrande insatser som görs för skydd av miljön genom lagstiftning. Ett höjt miljömedvetande hos konsumenterna kunde enligt regeringens mening få till följd att marknaden för miljöanpassade produkter kunde öka vilket i sin tur borde leda till att industrin fick ett ökat intresse för att utveckla miljöanpassad teknik och miljöanpassade produkter.

Enligt regeringen skulle miljömärkningssystemet organiseras så att olika intressenter på området kunde samverka. Regeringen konstaterade vidare att verksamheten, vilket utredningen också hade föreslagit, skulle kunna organiseras i en stiftelse, alternativt - vilket många remissinstanser hade påtalat - genom att den knöts till SIS-Standardiseringen i Sverige (SIS). Fördelarna med att knyta verksamheten till SIS var enligt regeringen, att miljömärkningen då skulle knytas till en etablerad, objektiv och obunden organisation med inarbetade verksamhetsformer när det gällde att ta fram kriterier och godkänna produkter för märkning och kontroll. En ytterligare fördel angavs vara att verksamheten skulle komma igång snabbare än om en ny organisation skulle behöva etableras. Verksamheten skulle dessutom kunna bedrivas till en lägre kostnad på grund av stordriftsfördelar. Efter-som internationella samverkansformer fanns etablerade skulle en harmonisering underlättas. Regeringen menade att utredarens intentioner med en fristående stiftelse skulle tillgodoses om miljömärkningen knöts till SIS certifieringsverksamhet.

Regeringen föreslog därför att miljömärkningsverksamheten skulle organiseras inom ramen för SIS certifieringsverksamhet där den skulle hanteras av en särskild miljömärkningsstyrelse och en referensgrupp. När det gällde den närmare inriktningen och utvecklingen av miljömärkningen ansåg regeringen, i överensstämmelse med vad utredaren hade förordat, att det berörda organet skulle ha stor frihet att utforma verksamheten i enlighet med intressenternas intentioner. Intressenterna ansågs vara de allmänna samhällsintressena som i första hand skulle representeras av staten och kommunerna, konsumenterna, miljö rörelsen och forskning med anknytning till miljöfrågor samt näringslivet i form av producenter/industri och handelns olika led.

”Bra Miljöval”

Även Svenska Naturskyddsföreningen, som är en ideell förening, arbetar sedan 1987 med miljömärkning. Naturskyddsföreningens miljömärkningssystem kan ses som en parallell till det ovan redovisade systemet. Systemen har många likheter men även väsentliga skillnader. Produkter som uppfyller Naturskyddsföreningens kriterier för ”Bra Miljöval” kan licensieras för att få märkas med falksymbolen som är kännetecknet för ”Bra Miljöval”. Kriterierna utarbetas av Naturskyddsföreningen.

2 Den nordiska miljömärkningsordningen

Nordiska Ministerrådet beslöt år 1989 att inrätta ett nordiskt system för frivillig positiv miljömärkning av produkter (varor och tjänster). Finland, Sverige, Norge och Island anslöt sig till systemet. På grund av planerna på ett motsvarande system inom EU valde Danmark till en början att endast delta som observatör. År 1997 anslöt sig dock Danmark helt till den nordiska miljömärkningen.

Huvudmålet med verksamheten är att få till stånd en mindre miljöbelastande konsumtion genom att vägleda konsumenter och inköpare så att de kan handla miljömedvetet. Märkningen skall stimulera till en utveckling av varor och tjänster som tar hänsyn till miljön. Systemet innebär att produkter som - från miljösynpunkt - är bättre än i övrigt likvärdiga produkter får märkas med ett miljömärke, en stiliserad svan.

2.1 Verksamheten på nordisk nivå

Den nordiska samordningen av miljömärkningssystemet sker i den *Nordiska Miljömärkningsnämnden*. Nämnden beslutar om en gemensam nordisk miljöstrategi för verksamheten och fastställer årliga verksamhets- och handlingsplaner samt rapporterar till Nordiska Ministerrådet.

Miljömärkningsnämnden *beslutar* om vilka produktgrupper som skall väljas för kriterieutveckling, *pekar ut* ansvariga nationella organ för kriteriarbetet, *utnämner* expertgrupper och *fastställer* slutligen de framtagna kriterierna.

2.2 Verksamheten på nationell nivå

Miljömärkningsverksamheten i de deltagande länderna skall förvaltas av nationella organ som utses av landets myndigheter. Det finns ingen styrning på nordisk nivå om hur den nationella verksamheten skall vara organiserad utan de deltagande länderna är fria att själva bestämma den närmare utformningen av förvaltningen. Detta har lett till olikheter.

I *Finland* är miljömärkningsverksamheten knuten till Finlands Standardiseringsförbund (SFS). Verksamheten regleras genom ett avtal mellan staten och miljömärkningsorganet, SFS Certifiering AB. I *Norge* har en stiftelse, Stiftelsen Miljömerking i Norge, utsetts till nationellt miljömärkningsorgan. *Danmark* har valt lösningen att, efter en upphandling, låta företaget dk-teknik Energi og Miljø förvalta miljömärkningssystemet. *Island*

slutligen har valt att låta Miljö- och livsmedelsmyndigheten (Hollustuvernd Rikisins) förvalta systemet.

De nationella organen ansvarar för licensiering av de enskilda produkterna mot de fastställda kriterierna och de förutsätts ömsesidigt erkänna varandras kompetens. När en produkt är godkänd i ett land så gäller godkännandet i alla länder som är anslutna till verksamheten. För att få använda märket i annat än det egna landet krävs dock att den aktuella produkten registreras hos det nationella organet i det andra landet.

Nordiska Miljömärkningsnämnden beslutar om de *principer* som skall gälla för de olika avgifter som förekommer inom systemet. De avgifter som förekommer är en *ansökningsavgift* som skall betalas i samband med att en ansökan ges in och en *årsavgift*. Årsavgiften bestäms efter en procentuell beräkning på årsomsättningen av den aktuella produkten eller tjänsten. De nationella organen bestämmer själva storleken på avgifterna inom de intervall som beslutats av Nordiska Miljömärkningsnämnden. Storleken på avgifterna varierar från land till land.

I detta sammanhang kan nämnas att det på nordisk nivå har påbörjats ett arbete med att utvärdera vissa frågor inom den nordiska miljömärkningen. Bl.a. skall sådana organisatoriska frågor som finansieringsstrukturen och den nordiska arbetsfördelningen (nordisk profil) analyseras. Vidare skall intresse- och myndighetsrepresentationen i Nordiska Miljömärkningsnämnden, i nationella styrelser och nämnder samt i expertgrupper utvärderas liksom möjligheterna att lösa tvister. Arbetet beräknas vara slutfört under år 2000.

2.3 Kriteriearbetet

Kriteriearbetet utförs i nordiska expertgrupper. Medlemmarna i expertgrupperna utnämns av Nordiska Miljömärkningsnämnden på förslag av de nationella organisationernas sekretariat. Experterna skall utnämnas på grundval av personlig kompetens. Expertgrupperna är rådgivande till det nationella miljömärkningsorganet som är ansvarigt för det aktuella kriteriearbetet. Experter från nationella konsument- och miljöorganisationer, handel, industri och myndigheter har möjlighet att delta i expertgruppernas arbete.

Miljökraven skall ställas högt. Bedömningen av en produkts miljöpåverkan skall utgå från hela dess tänkta livslopp. Kravnivån skall bedömas i förhållande till de officiella miljöreglerna i de deltagande länderna. Vid fastställandet av kriterierna får marknadsandelen för de produkter som förväntas uppfylla kriterierna uppgå till högst en tredjedel av totalmark-

naden i Norden. En miljömärkt produkt får inte fungera sämre eller hålla lägre kvalitet än vad fallet är med i övrigt likvärdiga men - från miljösynpunkt - sämre produkter.

Kriterierna skall ha en giltighet om högst tre år varefter de skall revideras eller kan komma att förlängas. Miljömärkningsnämnden har rätt att upphäva eller ändra kriterierna under den fastställda giltighetstiden om det kommer fram ny väsentlig kunskap om den aktuella produktens påverkan på miljö eller hälsa.

3 Miljömärkningssystemet inom EU

EU:s system för miljömärkning grundas på rådets förordning (EEG) nr 880/92 av den 23 mars 1992 om ett gemenskapsprogram för tilldelning av miljömarke (Celex 392R0880/S). Miljömärket består av en stiliserad blomma.

EU:s system har som yttersta mål att få till stånd en harmonisering av miljömärkning för att på sikt få endast ett miljömarke inom hela gemenskapen. Uppbyggnaden av EU:s system överensstämmer i stort med det nordiska systemet. Märkningen är positiv och frivillig. Finansiering sker genom ansökningsavgifter och en procentuell avgift på den miljömärkta produktens årsomsättning. Varje land skall peka ut ett eller flera s.k. behöriga organ som skall förvalta systemet nationellt.

Kriteriearbetet inom EU

Kriterieutvecklingen initieras av Europeiska kommissionen eller ett behörigt organ efter förslag från t.ex. industrin. Kommissionen prioriterar och fördelar kriterieutvecklingsarbetet på de eller det behöriga organ som är villigt att åta sig arbetet. Kommissionen biträds i sitt arbete av en kommitté som består av företrädare för medlemsstaterna och av en referensgrupp som består av representanter för europeisk industri, handel, konsumentorganisationer och miljöorganisationer. Förslag till kriterier bereds i referensgruppen och kommittén. Kommissionen fastställer föreslagna kriterier om ett förslag antas med kvalificerad majoritet vid omröstning i kommittén. Om en sådan majoritet inte kan uppnås så överlämnas ärendet till ministerrådet.

4 Den svenska förvaltningen av miljömärkningssystemen

4.1 Det nordiska miljömärkningssystemet

Staten och dåvarande SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) träffade i oktober 1989 ett avtal om frivillig positiv miljömärkning av produkter. SIS åtog sig att inom den certifieringsverksamhet som SIS då bedrev organisera och driva en verksamhet för miljömärkning i de former och på de villkor som angavs i avtalet. En särskild partssammansatt miljömärkningsstyrelse och referensgrupp inrättades.

Utgångspunkten för överenskommelsen mellan staten och SIS var att verksamheten på sikt skulle bli ekonomiskt självbärande och finansieras genom avgifter. I det avtal som träffades mellan staten och SIS anges också beträffande finansieringen att miljömärkningsverksamheten inom SIS skulle vara ekonomiskt självbärande så att uppburna avgifter och ersättningar skulle täcka uppkomna kostnader (avtalet finns som bilaga 11.3 i prop. 1989/90:25). I ett inledningsskede då verksamheten byggdes upp ansåg regeringen emellertid att medel borde tillhandahållas genom bidrag över statsbudgeten. Bidragen skulle dock betalas tillbaka när systemet ekonomiskt kunde bära detta.

Regeringen gjorde den bedömningen att verksamheten skulle bli självbärande först efter femte verksamhetsåret och bedömde behovet av medeltillskott de första fem åren till ca 6 milj. kr. För budgetåret 1989/90 föreslog regeringen att ett anslag på 1 900 000 kr skulle anvisas för bidrag till miljömärkning av produkter. Vid riksdagsbehandlingen (bet. 1989/90: LU13, rskr.81) framfördes inga erinringar mot regeringens förslag.

4.2 EU:s miljömärkningssystem

Enligt den ovan nämnda EU-förordningen ankommer det på varje medlemsstat att tillsätta ett eller flera behöriga organ att fullgöra de uppgifter som hänger samman med EU-blomman. Medlemsstaterna skall se till att de behöriga organens självständighet och opartiskhet garanteras. SIS Miljömärkning AB är anmält som behörigt organ för Sverige.

4.3 Statskontorets rapport 1995:21

I en utvärdering av den nordiska miljömärkningen som gjordes år 1994 vid Lunds Universitet (avdelningen för Industriell Miljöekonomi 1994-09-02) redogörs för viss kritik som bl.a. riktade sig mot att de nordiska verksamheterna som var knutna till standardiseringsorganisationerna var onödigt byråkratiska och att denna koppling - för Sveriges vidkommande till SIS - kunde ge felaktiga signaler om vilka mål och syften som ligger bakom miljömärket. På grund av den kritik som sålunda kom att riktas mot att miljömärkningsverksamheten bedrevs inom standardiseringsorganisationen SIS gav dåvarande Civildepartementet år 1995 Statskontoret i uppdrag att utreda vissa frågor kring Svanen och Blomman. I uppdraget ingick bl.a. att utreda sådana frågor som hur de två systemen skulle organiseras nationellt. I uppdraget ingick vidare att utreda vilka konsekvenser ett öppet system för teknisk kontroll och provning skulle få för arbetet med kontroll av produkter mot kriterier och licensiering av miljömärken inom de båda systemen.

4.3.1 Förvaltningen av Svanen

Statskontoret konstaterade i den rapport som följde (Rapport 1995:21. Svanen och Blomman, Miljömärkningens organisation i Sverige) att staten - förutom de möjligheter till styrning av verksamheten som följde av avtalet mellan staten och SIS - dessutom hade möjlighet att utöva ekonomisk styrning genom regleringsbrevet med bestämmelser för anslaget "Bidrag till miljömärkning av produkter". Enligt Statskontorets uppfattning karakteriserades de statliga styrmedlen av trög rörlighet, bl.a. genom konstruktionen med ett långsiktigt avtal i botten. Konstruktionen gjorde det svårt att få till stånd önskvärda förändringar i t.ex. styrelsens sammansättning och att påverka verksamhetens inriktning eller att få insyn i dess ekonomi.

Statskontoret ansåg att bristerna vad gäller styrning av verksamheten och kritiken mot verksamhetens koppling till SIS talade för att helt frikoppla verksamheten från SIS och ge staten ett mera direkt inflytande. Statskontoret föreslog att huvuddelen av miljömärkningsverksamheten skulle föras över till ett aktiebolag. Staten skulle enligt förslaget vara ensamägare och styrelsen skulle bestå av representanter för industri, distribution samt konsument- och miljöintressen.

4.3.2 Förvaltningen av Blomman

Statskontoret konstaterade att den gängse ordningen bland EU:s medlemsstater är att ett organ som verkar inom den nationella miljömärkningen

även utses som behörigt organ för Blomman. Statskontoret konstaterade vidare att det inte hade riktats någon allvarlig kritik mot den rådande ordningen i Sverige, nämligen att samma organ förvaltade Svanen och Blomman. Enligt Statskontoret fanns det därför skäl att även i fortsättningen hålla samman förvaltningen av Svanen och Blomman.

4.3.3 Ett öppet miljömärkningssystem

Med ett öppet system för provning och kontroll avses ett system där alla offentliga och enskilda organ som uppfyller uppställda kompetenskrav får utföra föreskrivna certifierings-, provnings- och besiktningssuppgifter. Sverige åtog sig redan under EES-förhandlingarna att, när det är möjligt, anpassa svenska kontrollordningar till ett öppet system. I den av riksdagen antagna EES-propositionen (1991/92:170, Bilaga 11 s. 38-81) sägs att ett öppet system skall, så långt det är möjligt, tillämpas såväl inom de områden som regleras av äldre direktiv som för direktiv enligt den nya metoden. Vidare skall öppna system införas på områden som inte är direkt berörda av gemenskapsregler t.ex. återkommande besiktning och provning av produkter som inte regleras av direktiv (a.a. s. 51 ff och 58 ff).

Statskontoret konstaterade att ett miljömärkningssystem generellt har många likheter med övriga system för teknisk kontroll, främst i fråga om licensiering och kontroll, samtidigt som det finns stora skillnader. Den viktigaste frågan att lösa i ett tänkt öppet system var enligt Statskontoret hur kriterieutvecklingen skulle ordnas, såväl vad gäller ambitionsnivå som finansiering. Statskontoret pekade även på att det var nödvändigt att kriterieutvecklingsarbetet hölls samlat och bedrevs inom de ramar för prioritering m.m. som beslutats samordiskt. Erfarenheter från provning och marknadskontroll behövdes i det fortlöpande kriterierevideringsarbetet. En central registrering ansågs vidare nödvändig för att kunna informera de andra nordiska aktörerna om beviljade licenser.

Statskontoret gjorde den bedömningen att ett öppet system inte skulle innebära några samordningsvinster och att det inte fanns tillräcklig anledning för Sverige att som ensamt land införa ett öppet miljömärkningssystem.

4.4 Närmare om SIS och SIS Miljömärkning AB

SIS-Standardiseringen i Sverige (SIS)

Tidigt började man att standardisera mått och under 1900-talets första decennier var den tekniska utvecklingen snabb med en växande industriproduktion och världshandel. Krav på standardisering växte i takt med denna utveckling.

År 1922 bildades SIS (Svenska Industriens Standardiseringskommission) som centralorgan för svensk standardisering på initiativ av Sveriges Industrieförbund och Ingenjörsvetenskapsakademien.

SIS är medlem - och företräder svenska intressen, direkt eller indirekt - i de internationella standardiseringsorganen ISO och CEN.

Bland SIS uppgifter i övrigt kan nämnas att auktorisera standardiseringsorgan med ansvar för standardisering inom sitt fackområde (sin bransch), fastställa svensk standard, verka för användning av standard och att tillsammans med standardiseringsorganen driva SIS Förlag AB för utgivning, marknadsföring och försäljning av standard samt på regeringens uppdrag genom SIS Miljömärkning AB svara för miljömärkning med Svanen samt representera Sverige i EG:s miljömärkningsarbete.

SIS Miljömärkning AB

Genom den omstrukturering av miljömärkningsverksamheten i Sverige som genomfördes år 1998 (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98: NU 1) kom förvaltningen av Svanen och Blomman att föras över till ett för ägarna - staten och SIS - icke vinstgivande aktiebolag, SIS Miljömärkning AB. Staten förvärvade 10 % av aktiekapitalet i bolaget och röstetalet för samtliga aktier och SIS resterande 90% av aktierna. Grunden för omstruktureringen var en önskan att skapa en klarare och effektivare organisation med en tydligare beslutsstruktur. Huvudinriktningen för bolagets verksamhet skulle dock vara densamma som i den tidigare organisationen och bolagets skötsel m.m. skulle som tidigare regleras genom ett avtal mellan ägarna.

SIS Miljömärkning AB är alltså det officiella nationella organet för det svenska arbetet inom miljömärkningsområdet samt för svensk medverkan i nordiskt, europeiskt och globalt samarbete. Arbetet inom SIS Miljömärkning AB leds av Svenska Miljömärkningsnämnden, SMN. Bolaget svarar för marknadsföring av verksamheten gentemot konsumenter, massmedia och näringsliv.

De nordiska och nationella svenska organens ansvar och uppgifter framgår av skissen nedan.

Nordiska Ministerrådet
Övergripande ansvar.

Nordiska Miljömärkningsnämnden
Rapporterar till Nordiska Ministerrådet.
Samordnar det nordiska miljömärkningssystemet.
Beslutar om produktgrupper för kriteriearbetet.
Fastställer kriterier.

SIS Miljömärkning AB
Leder den nationella verksamheten genom den Svenska Miljömärkningsnämnden.
Nationellt sekretariat för den nordiska miljömärkningen.
Beslutar om licenser.
Deltar i det nordiska kriteriearbetet.

Vid början av år 1999 fanns det kriteriedokument för 47 produktgrupper för Svanen och tolv för EU-blomman. Antal licenser i Sverige för Svanen är över 435 och för EU-blomman elva.

Enligt bolagets årsredovisning för verksamhetsåret 1998 var nettoomsättningen 27 362 tkr och övriga rörelseintäkter (det statliga stödet) 4 600 tkr. Resultatet efter finansiella poster var 4 560 tkr. Vid utgången av det aktuella verksamhetsåret var antalet anställda 27.

5 Det statliga stödet till miljömärkningsverksamheten

Målsättningen från regeringens och riksdagens sida har hela tiden varit att miljömärkningen på sikt skall vara självfinansierande genom ersättningar och avgifter från de företag som får sina produkter miljömärkta. Stödet till miljömärkningen har under senare år motiverats med att det nordiska miljömärkningssystemet kräver ett omfattande nordiskt samarbete och att EU:s miljömärkningssystem inte förutsätts ge intäkter av någon betydelsefull storlek. Stödet har varit avsett som bidrag till att täcka kostnaderna för kriterieutveckling och revidering av redan fastställda kriterier inom det

nordiska miljömärkningsystemet samt till att täcka de kostnader som kan hänföras till EU:s miljömärkningsordning. Det statliga stödet till kriterieutvecklingen täcker endast en liten del av kostnaden. Detta har medfört att även licensmedel har tagits i anspråk för kriteriearbete.

Det statliga stödet till miljömärkningsverksamheten har från och med budgetåret 1989/90 uppgått till följande belopp.

Budgetår	Anslag
1989/90	1.900 tkr
1990/91	1.000 tkr
1991/92	2.700 tkr
1992/93	3.000 tkr
1993/94	5.000 tkr*
1994/95	5.000 tkr
1995/96 (18 mån)	6.900 tkr
1997	4.600 tkr
1998	4.600 tkr
1999	2.800 tkr**

* Tillkom bidrag för EU-blomman

** Ursprungligen 4.600 tkr; minskning i vårbudgeten med 1.800 tkr

Enligt uppgift från SIS Miljömärkning AB utgår för motsvarande verksamheter i övriga Norden det statliga stödet för år 1999 med 9,5 miljoner SEK i Danmark, 2,1 miljoner SEK i Finland och 4,2 miljoner SEK i Norge.

6 Närmare om utredningsuppdraget

I våra direktiv (Fi 1999:01) konstateras att den nordiska miljömärkningsverksamheten vid den tiden (januari 1999) under ca ett års tid bedrivits i SIS Miljömärkning AB. Enligt direktiven skall vi genomföra en utvärdering av de organisatoriska formerna och lämna förslag om formerna för det fortsatta statliga engagemanget i det nordiska miljömärkningsystemet.

När det gäller formerna för det fortsatta statliga engagemanget avser det, som vi uppfattat uppdraget, i första hand i vilken omfattning staten skall engagera sig i verksamheten. Som ovan nämnts har utgångspunkten för statens - dvs. regering och riksdag - engagemang i det nordiska miljömärkningsystemet hela tiden varit att verksamheten på sikt skall bli ekonomiskt självbärande och finansieras genom avgifter.

Hur man väljer att organisera och finansiera verksamheten är till viss del avhängigt av i vilken omfattning man anser att staten bör - eller det åvilar staten ett ansvar att - engagera sig i densamma. De organisatoriska formerna och det statliga engagemanget kan sålunda till viss del ses som två sidor av samma sak, varvid man först har att ta ställning till det fortsatta engagemanget och därefter den organisatoriska delen.

Däremot har vi inte uppfattat att vårt uppdrag innefattar en utvärdering eller ett ställningstagande till frågan om ett öppet system med följdfrågor. Med öppet system för provning och kontroll avses ett system där alla offentliga och enskilda organ, som uppfyller uppställda kompetenskrav, får utföra föreskrivna certifierings-, provnings- och besiktningssuppgifter. Redan på grund av vad som gäller beträffande den nya standarden, ISO 14024, är det enligt vår mening inte möjligt att nu införa ett öppet system. Den standarden fastställer nämligen att ett miljömärkningsorgan har ansvar för bedömning och licensiering. Miljömärkningsorganet får i sitt arbete visserligen utnyttja uppdragstagare (agents) men organen ansvarar själv ytterst för licensieringen. Detta ansvar är inte förenligt med en struktur enligt vilken intyg från utomstående är bindande för organet.

Inte heller har vi uppfattat att i vårt uppdrag ingår att närmare bedöma hur motsvarande frågor skall lösas i fråga om den europeiska miljömärkningen annat än om den verksamheten även i fortsättningen - organisatoriskt - skall hållas samman med den nordiska miljömärkningen.

7 Överväganden och förslag

7.1 Statens ansvar för miljömärkningsverksamheten

Kommitténs bedömning: Staten har genom konstruktionen av det nordiska miljömärkningssystemet ett omfattande ansvar och långtgående befogenheter.

Väl fungerande marknader förutsätter att konsumenterna har tillgång till korrekt och tydlig information vid sina beslut. Konsumentinformation är en viktig funktion i marknadsekonomin. Detta gäller även information om varor och tjänsters miljöpåverkan, såsom olika former av miljömärkning. Från en miljöpolitisk horisont syftar miljömärkningen till att, utan styrning av ifrågakommande verksamheter, utnyttja konsumenternas (och producenternas) miljöintresse såsom ett frivilligt styrmedel.

En förutsättning för att konsumenter skall kunna göra från miljösynpunkt väl övervägda konsumtionsval är att det finns objektiv information om olika produkters miljöegenskaper. Miljömärkning har visat sig kunna förmedla sådan information på ett lättillgängligt sätt. Miljömärkningsverksamheten är därför ett viktigt redskap för att realisera de konsumentpolitiska miljömålen, nämligen att utveckla konsumtions- och produktionsmönster som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling.

Det nordiska miljömärkningssystemet inrättades år 1989 efter beslut av Nordiska Ministerrådet (konsumentministrarna). Nordiska miljömärkningsnämnden (NMN) är det på nordisk nivå samordnande organet. Svenska staten utser det eller de organ som skall förvalta verksamheten i Sverige, dvs. för svenskt vidkommande SIS Miljömärkning AB.

Staten har genom konstruktionen av det nordiska miljömärkningssystemet ett omfattande ansvar. I statens ansvar ligger att övervaka att det utsedda organet är och förblir lämpligt för uppgiften. Om organet missköter sitt uppdrag kan staten återkalla uppdraget.

Vi menar att det inflytande staten har genom förordnandemakten och den löpande övervakningen av det behöriga organet utgör en tillräcklig grund för att bibehålla ett starkt statligt inflytande över systemet. I detta sammanhang bör dessutom påpekas att det är Nordiska miljömärkningsnämnden (NMN) som beslutar om en gemensam nordisk miljöstrategi samt fastställer årliga verksamhets- och handlingsplaner och rapporterar till Nordiska ministerrådet. Det är vidare NMN som beslutar om vilka produktgrupper som skall väljas för kriterieutveckling, pekar ut ansvariga nationella organ för kriteriearbetet, utnämner expertgrupper och som slutligen fastställer de framtagna kriterierna. Dessa uppgifter ligger således inte till någon del på det nationella behöriga organet.

Enligt vår mening är det således inte avgörande för det statliga inflytandet att staten genom delägarskap och/eller ekonomiska bidrag medverkar i det nationella arbetet. Regering och riksdag skall självfallet även påverka verksamheten genom samarbetet i Nordiska rådet och i Nordiska ministerrådet, som ytterst ansvarar för den samlade verksamheten.

7.2 Statens ekonomiska engagemang i den nordiska miljömärkningsverksamheten

Kommitténs förslag: Det statliga stödet bör gradvis reduceras och, i och med utgången av år 2001, begränsas till stöd m.m. för sådant utvecklingsarbete som inte omedelbart kan förväntas bära sina egna kostnader.

Statens ansvar för val och övervakning av det nationella organet förutsätter alltså inte ett statligt ägande eller direkt kontroll av organet. Det direkta ansvaret att förordna behöriga organ innefattar inte heller några direkta ekonomiska förpliktelser mot organen eller systemen som sådana. Staten bär ansvaret för att det finns ett behörigt organ. Om de ekonomiska förutsättningarna inte är sådana att systemet kan vara självfinansierande kommer således staten ytterst att tvingas garantera ekonomin.

Systemets utveckling har under ett övergångsskede förutsatt att de nationella organen engagerar sig i kriteriearbetet. Eftersom kostnaden för kriterieframtagningen inte har kunnat bäras av systemen har staten årligen (genom villkorslån) bidragit till verksamheten.

De beslut om en frivillig, enhetlig och positiv nordisk miljömärkning som riksdagen fattade hösten 1989 har gett konkreta resultat. Det finns idag ett stort antal svanmärkta produkter på marknaden, och konsumenterna kan få vägledning för att välja de minst miljöbelastande produkterna. Detta kan i sin tur leda till en produktutveckling som på sikt kommer att bidra till en från miljösynpunkt hållbar utveckling. Systemet var ursprungligen tänkt att ha en igångsättningsperiod på fem år (prop. 1989/90:25 s. 71). Systemet har dock växt hela tiden och det framstår inte längre meningsfullt att tala om en övergångstid. Systemet växer i takt med att ökande miljöhänsyn styr konsumenters och producenters beteende. Ett skäl till systemets tillväxt är marknadens krav på kriterieutveckling på nya produktområden.

Utgångspunkten för statens - dvs. regering och riksdag - engagemang i det nordiska miljömärkningssystemet framgår av budgetpropositionerna från år 1989/90 till år 2000. Den ursprungliga tanken slogs fast i tilläggsbudgeten för 1989/90 (prop. 1989/90:25 s. 70 f) liksom i den ursprungliga överenskommelsen mellan staten och SIS: Verksamheten skall på sikt bli ekonomiskt självbärande och finansieras genom avgifter. Verksamheten bedömdes dock under ett uppbyggnadsskede vara i behov av statligt stöd. Stödet skulle enligt avtalet mellan staten och SIS återbetalas när systemet ekonomiskt kunde bära detta. I vårbudgeten för år 1999 minskades anslaget till SIS Miljömärkning AB till förmån för andra konsumentverksam-

heter, med en hänvisning till denna kommittés vidare ställningstaganden i fråga om statens engagemang i det nordiska miljömärkningssystemet (prop. 1998/99:100 s. 107). I budgetpropositionen för år 2000 anges att cirka 90 procent av den nordiska miljömärkningsverksamheten nu finansieras genom licensintäkter och att verksamhetens anslag för år 2000 - återigen mot bakgrund av denna kommittés uppdrag beträffande det statliga engagemanget i det nordiska miljömärkningssystemet - fastställdes till 1,8 miljoner kronor.

Miljömärkningssystemet växte redan från början i en takt som inte förutsetts. Redan under budgetåret 1991/92 var det anslag som ursprungligen fastställdes för den tänkta femåriga igångsättningsperioden förbrukat (prop. 1990/91:100 bilaga 15, s. 93). Vissa år har stora resurser satsats på marknadsföring av systemet (prop. 1993/94:100 bilaga 14, s. 61) men den primära orsaken till att systemet växt är framtagningen av kriterier för en ständigt ökande grupp produkter. Det har gått tio år sedan det nordiska miljömärkningssystemet inrättades och systemet uppges vara på väg att bli självfinansierande (prop. 1999/2000:1 utgiftsområde 24, s. 106).

Varumärket Svanen är starkt och välkänt och har både näringslivets och konsumenternas förtroende. Staten har genom konstruktionen av det nordiska miljömärkningssystemet ett omfattande ansvar och långtgående befogenheter. Statens starka inflytande över den nationella grenen av det nordiska miljömärkningssystemet påverkas inte i och för sig av om staten engagerar sig ekonomiskt. Kravet på att verksamheten skall vara självbärande kan inte tillåtas inskränka på bolagets möjligheter att delta i utvecklingsarbete som är viktigt från miljösynpunkt men som inte kan förutses på kort sikt vara ekonomiskt lönsamt. Ett visst statligt bidrag framstår därför som behövligt. Därmed vidmakthålls bolagets oberoende. Mot bakgrund av propositionsuttalandena, vilka antagits av riksdagen, och med beaktande av vad som sagts i övrigt anser vi att det statliga stödet bör gradvis reduceras och, i och med utgången av år 2001, begränsas till sådant utvecklingsstöd m.m. som angivits ovan.

När det gäller det statliga bidraget som utgår till den europeiska miljömärkningsverksamhet som bedrivs inom SIS Miljömärkning AB är det en helt separat fråga som inte ingår i vårt uppdrag.

7.3 Statens engagemang i övrigt, miljöorganets förhållande till SIS och val av associationsform

Kommitténs bedömning: Den svenska grenen av det nordiska miljömärkningssystemet bör tills vidare organiseras och bedrivas på sätt som sker i dag.

Statskontoret rekommenderade i sin rapport att miljömärkningsverksamheten skulle placeras i ett bolag där staten *inledningsvis* blev ensamägare. Intressenter från industri, distribution, konsumenter och miljörorelsen förutsattes bli inbjudna som ägare med staten som majoritetsägare.

Genom bolagiseringen av SIS Miljömärkning har banden med SIS klargjorts och i stor utsträckning kapats. Som framgår av vår bedömning ovan förutsätter statens ansvar för val och övervakning av det nationella organet inte ett statligt ägande eller direkt kontroll av organet. Enligt vår mening finns det sålunda inte några konsumentpolitiska hinder mot att vidta förändringar i detta hänseende.

Vårt uppdrag innefattar som ovan i avsnitt 6 konstaterats inte någon utvärdering eller något ställningstagande till frågan om ett öppet system. Vi kan därmed inte heller utvärdera eller ta ställning till i vad mån - och i så fall hur - frågan om ett öppet eller stängt system bör inverka på de organisatoriska formerna för verksamheten.

Det saknas även i övrigt förutsättningar att nu föreslå förändringar såväl i fråga om statens ägande som i övriga därmed förknippade frågor, såsom miljöorganets förhållande till SIS och val av associationsform.

De organisatoriska formerna för verksamheten bör mot denna bakgrund inte nu ändras. Vi menar att förutsättningarna för en utvärdering av SIS Miljömärkning AB först föreligger när verksamheten har pågått ytterligare en tid. Utvärderingen bör då göras förutsättningslöst och även från andra perspektiv än de rent konsumentpolitiska.

7.4 Relationen Svanen - Blomman

Kommitténs bedömning: Det nuvarande arrangemanget förutsätter att det nationella miljömärkningsorganet strikt åtskiljer det nordiska miljömärkningssystemet - Svanen - och det europeiska miljömärkningssystemet - Blomman - och deras respektive ekonomi. Systemen bör även fortsättningsvis handläggas av samma organ.

De båda systemen är självständiga. Det nuvarande arrangemanget förutsätter att det nationella miljömärkningsorganet strikt åtskiljer systemen och deras respektive ekonomi. Systemen bör dock även fortsättningsvis förvaltas av samma organ. Inga skäl har framkommit som talar för en omvärdering. Tvärtom bör en samlad handläggning innebära fördelar vid ökade krav på harmonisering av Svanen och Blomman.

7.5 Konsekvenser

För det fall det statliga stödet skall reduceras måste det inledningsvis komma att påverka miljömärkningsorganet, f.n. SIS Miljömärkning AB, och dess verksamhet.

Mot bakgrund av vad som ovan angivits rörande bolagets verksamhet och ekonomi kan vi inte se annat än att verksamheten bör kunna organiseras och drivas på ett sätt att den kan vara självfinansierande.

Enligt vår mening bör en sådan i huvudsak självfinansierande verksamhet som vi nu föreslår inte innebära några negativa konsekvenser för den nordiska miljömärkningen, under förutsättning att det utgår ett fortsatt statligt stöd för utveckling m.m.

Reservation av ledamoten Paulo Silva

Konsumentpolitiska kommittén har analyserat och utvärderat de organisatoriska formerna för och statens engagemang i det nordiska miljömärkningssystemet. Jag är i stort positiv till ett statligt engagemang i det nordiska miljömärkningssystemet som med sin verksamhet kan få till stånd en mindre miljöbelastande konsumtion genom att vägleda konsumenter och inköpare så att de kan handla miljömedvetet. Märkningen stimulerar till en utveckling av varor och tjänster som tar större miljöhänsyn. Trots detta är jag kritisk till några av de bedömningar som kommittén gör. Dels handlar det om nordiska miljömärkningssystemets expertsammansättning för kriterieframtagning och dels möjligheterna att verka konkurrensneutralt gentemot andra miljömärkningssystem på marknaden.

Den nordiska miljömärkningsnämnden

Den nordiska miljömärkningsnämnden (NMN) beslutar om en gemensam nordisk miljöstrategi, fastställer årliga verksamhets- och handlingsplaner och rapporterar till nordiska ministerrådet. Dessutom beslutar NMN om vilka produktgrupper som skall väljas för kriterieutveckling, pekar ut ansvariga nationella organ för kriteriearbetet, utnämner expertgrupper och slutligen fastställer de framtagna kriterierna. Kriteriearbetet för miljömärkningen utförs i nordiska expertgrupper. Medlemmarna i expertgrupperna utnämns av nordiska miljömärkningsnämnden på förslag av de nationella organisationernas sekretariat. Experterna utnämns på grundval av "personlig kompetens". Detta skapar problem då expertgruppernas sammansättning kan komma att styra kriterierna i en viss riktning, vilket inte alltid leder till högt miljöskydd. Beteckningen "personlig kompetens" är en riskabel beteckning med tanke på att personlig kompetens uppstår i en situation som kan ha kommersiell eller ideell karaktär. Kommittén borde enligt min mening, för att stärka märkningens trovärdighet, ha säkerställt en balanserad representation för miljö- och konsumentorganisationer i expertgrupperna. Det samma gäller sammansättning av NMN som Kommittén inte analyserat. Vad ska gälla? Representativitet eller personlig kompetens? Vilken roll ska deltagande i NMN ha? Kommittén lämnar dessa frågor obesvarade trots att uppgiften är att analysera statens engagemang och miljömärkningssystemets organisatoriska form. Detta är frågor som ytterst berör hela märkningssystemets trovärdighet.

Det statliga engagemanget

Kommittén föreslår att det statliga stödet till miljömärkningsverksamheten gradvis bör minskas för att vid utgången av år 2001, begränsas till enbart sådant utvecklingsarbete som saknar ett omedelbart ekonomiskt intresse. Målet är att systemet ska vara självfinansierat, men samtidigt gör kommittén en helgardering för stöd av kriteriearbete som saknar omedelbart ekonomiskt intresse. Det är ett enligt min mening ett rimligt övervägande.

Men då måste staten samtidigt komma till rätta med den snedvridning av konkurrensen som den statliga subventionen till det nordiska miljömärkningssystemet innebär. Staten måste i detta fall reglera att andra system såsom naturskyddsföreningens Bra miljöval får samma konkurrensvillkor. Annars innebär det statliga stödet till svanen att andra miljömärkningssystem får sämre förutsättningar för utveckling av kriterier och marknadsföring än svanen. Därmed missgynnas miljömärkningssystem som på vissa områden kan ha högre miljökrav än den statligt subventionerade svanen. Kommittén är ovillig att se denna snedvridning av konkurrensen mellan miljömärkningssystemen. Resultatet blir en sämre situation för såväl konsumenterna som miljön. Inte heller har kommittén gjort någon riskbedömning för vad den i princip självfinansierande ambitionen innebär för det nordiska miljömärkningssystemet när det gäller möjlighet till kriterierevidering, revideringstakt eller marknadsföring.

KUNGL. BIBL.

2000 -01- 18

STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

1. Nya förmånsrättsregler + Bilagor. Ju.
 2. Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. S.
 3. Yrkesfiskets konkurrenssituation. Jo.
 4. God sed i forskningen. U.
 5. Effektiva värme- och miljölösningar. N.
 6. Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. Fö.
 7. Märk väl! Fi.
 8. Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 9. Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 10. Demokratins förgörare. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 11. Bör demokratin avnationaliseras? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 12. Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 13. Etik och demokratisk statskonst. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 14. Den framtida kommersiella lokalradion. Ku.
 15. Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. Ju.
 16. Ökad rättssäkerhet i asylärenden. UD.
 17. Garantipension och Bosättningsstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. S.
 18. Frågor till det industriella samhället. Ku.
 19. Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv. Ändringar i varumärkeslagen. Ju.
 20. Sverige och judarnas tillgångar. UD.
 21. Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. S.
 22. Den skyddade provinsen. En essä om demokratins värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 23. Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. N.
 24. EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. N.
 25. Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige.
 26. Införsel av beskattade varor. Fi.
 27. Delta – Utredningen om deltidarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. N.
 28. Kontantmetod för småföretagare. Fi.
 29. Internationell konfliktshantering – att förbereda sig tillsammans. Fö.
 30. Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag. m. m. Ku.
 31. Tillsyn över advokater m. m. Ju.
 32. Utvecklingsamarbete på rättsområdet. Ju.
 33. Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. S.
 34. Svenskt medborgarskap. Ku.
 35. Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. Fi.
 36. Likvidation av aktiebolag. Ju.
 37. Underrättelsetjänsten – en översyn. Fö.
 38. Följleveranser i samband med export av krigsmateriel. UD.
 39. Vuxenutbildning för alla? Andra året med Kunskapslyftet. U.
 40. Demokratin i den offentliga sektorns förändring. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 41. Bevara dokumentärfilmens kulturarv. Åtgärdsförslag samt förslag till ett centrum för dokumentärfilm och en filmvårdscentral. Ku.
 42. Ny luftfartslag. N.
 43. Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet. Ju.
 44. Öppen elmarknad. N.
 45. Slutförvaring av kärnavfall. Kommunerna och platsvalsprocessen. M.
 46. Ökade socialbidrag. En studie om inkomster och socialbidrag åren 1990 till 1996. S.
 47. Mervärdesskatt – Frivillig skattskyldighet. Fi.
 48. Lära av Estonia. Den andra delrapporten och slutredovisning. N.
 49. Invandrare som företagare. Ku.
 50. Skydds jakt på varg. M.
 51. Smittskydd, samhälle och individ. Del A+B. S.
 52. Inkomstprövning av bostadstillägg till pensionärer. S.
 53. Ekonomisk brottslighet och sekretess. Ju.
 54. En ny tullag. Fi.
 55. Konvergens och förändring. Samordning av lagstiftningen för medie- och telesektorena. Ku.
 56. Globaliseringen och demokratin. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 57. Rikstrafiken – En ny myndighet. N.
 58. Löser juridiken demokratins problem? Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 59. Begränsad fastighetsskatt. Fi.
 60. Kundvänligare taxi. N.
 61. Brottsförebyggande arbete i landets kommuner. Ju.
 62. Bilen, miljön och säkerheten. Fi.
 63. Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling. U.
 64. Representativ demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
-

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

65. Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdomar. S.
 66. God vård på lika villkor? – om statens styrning av hälso- och sjukvården + 2 bilagor. S.
 67. KÄRNAVFALL – metod – plats – miljökonsekvens. KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 98. M.
 68. Brandkatastrofen i Göteborg. Drabbade Medier Myndigheter. Ku.
 69. Individ och arbetslivet. Perspektiv på det samtida arbetslivet kring sekelskiftet 2000. N.
 70. Gentekniknämnden. U.
 71. Oseriösa bostadsförmedlare. S.
 72. Boendesociala effekter av konkurser och rekonstruktioner – bostadsrättsföreningar och egna hem. S.
 73. Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter. S.
 74. Demokratien och det gemensamma bästa. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 75. Rätt plats för vindkraften. Del 1 och Del 2. M.
 76. Maktindelning. Forskarvolym I. Demokratiutredningen. Ju.
 77. Demokratiteori och medborgarskap. Forskarvolym II. Demokratiutredningen. Ju.
 78. Jordbruk och miljönytta – nytt miljöprogram för jordbruket. Jo.
 79. Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga. Fi.
 80. Demokratiopinioner. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 81. Förhandlingsersättning till hyresgästorganisation. Ju.
 82. Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. Fi.
 83. Globalisering. Forskarvolym IX. Demokratiutredningen. Ju.
 84. Civilsamhället. Forskarvolym VIII. Demokratiutredningen. Ju.
 85. Bredband för tillväxt i hela landet. Närings-, regional- och välfärdspolitiska aspekter på IT-infrastrukturen. N.
 86. PC:n är död – länge leve PC:n! Nya möjligheter för Sverige. En rapport från hearingen "Efter PC:n" anordnad av IT-kommissionen juni 1999. N.
 87. Vagnbolag för järnvägen. N.
 88. Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. Ju.
 89. Statsbidrag till handikapporganisationer. S.
 90. Narkotikastatistik. Om samhällets behov av information om narkotikautveckling. S.
 91. En översyn av jämställdhetslagen. N.
 92. Premiär för personval. Ju.
 93. Det unga folkstyret. Forskarvolym VI. Demokratiutredningen. Ju.
 94. Förmåner och ökade levnadskostnader. Fi.
 95. Småskalig elproduktion samt mätning och debitering av elförbrukning. N.
 96. Statistikreformen. Utvärdering och förslag till utveckling. Bilaga: Uppsatser skrivna för utvärderingen av reformen. Ju.
 97. Socialtjänst i utveckling. Del A och B – Bilagor. S.
 98. Likvärdiga villkor? U.
 99. Översyn av stiftelsen för internationell rapportering av läkemedelsbiverkningar. S.
 100. Bibeln – texterna. Gamla testamentet I. Volym 1. Gamla testamentet II. Volym 2. Tillägg till Gamla testamentet. De apokryfa eller deuterokanoniska skrifterna. Volym 3. Nya testamentet. Volym 4. Ku.
 101. Olydiga medborgare. Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 102. Ansvarsfördelning för internationella program på utbildnings- och ungdomsområdet. U.
 103. Regionreform på försök – första stegen mot en ny regional samhällsorganisation. Ju.
 104. Nya samboregler. Ju.
 105. Skatt – Tull – Exekution – Normer för behandling av personuppgifter. Fi.
 106. Konsumenterna och IT – en utredning om datorer, handel och marknadsföring. Fi.
 107. Nya mål 3 för utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. N.
 108. Handläggning av ungdomsmål – en utvärdering av 1995 års ungdomsmålsreform. Ju.
 109. Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. S.
 110. Ledande forskning – för säkerhets skull. Fö.
 111. Att söka kostnadseffektiva lösningar inom klimatområdet. N.
 112. Civilsamhället som demokratins arena. Några kritiska reflektioner. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 113. Medborgarnas erfarenheter. Forskarvolym V. Demokratiutredningen. Ju.
 114. Mat som medicin. S.
 115. Handel med gas i konkurrens. N.
-

Statens offentliga utredningar 1999

Kronologisk förteckning

116. Den regionala samhällsorganisationen i vissa europeiska stater.
En översättning i urval av antologin *The Intermediate Level of Government in European States. Complexity versus democracy?* Ju.
 117. IT i demokratins tjänst. Forskarvolym VII. Demokratiutredningen. Ju.
 118. Kommunal uppdragsverksamhet inom kollektivtrafiken – utvärdering av försöksverksamheten. Ju.
 119. Utvärderingen av KY. U.
 120. Från en art till en annan – transplantation från djur till människa. S.
 121. Avkorporativisering och lobbyism. Forskarvolym XIII. Demokratiutredningen. Ju.
 122. KY – Kvalificerad yrkesutbildning. U.
 123. Mötesplats för design och konsthantverk. Ku.
 124. Konsumentprisindex. Ju.
 125. Näringslivsutveckling i Östersjöregionen. UD.
 126. Politikens medialisering. Forskarvolym III. Demokratiutredningen. Ju.
 127. Gröna nyckeltal – följ den ekologiska omställningen. M.
 128. Ja till fyrverkerier – men med färre skador. Fö.
 129. Demokratins estetik. Fortskarvolym IV. Demokratiutredningen. Ju.
 130. Demokratins trotjänare – lokalt partiarbete förr och nu. Forskarvolym X. Demokratiutredningen. Ju.
 131. När marknaden bestämmer. Forskarvolym XI. Demokratiutredningen. Ju.
 132. Valdeltagande i förändring. Forskarvolym XII. Demokratiutredningen. Ju.
 133. Kommunkontosystemet och rättvisan – moms, kommunerna och konkurrensen. Fi.
 134. Framtidssäker IT-infrastruktur för Sverige. N.
 135. Stöd till Örebro universitetet och Södertörns högskola för förbättring av ledning, kontroll och ekonomiadministrativa funktioner. U.
 136. Personval 1998.
En utvärdering av personvalsreformen. Ju.
 137. Hälsa på lika villkor – andra steget mot nationella folkhälsomål. S.
 138. Från callcenter till kontaktcenter.
Trender, möjligheter och problem. N.
 139. Effektivare offentlig upphandling.
För fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt.
 140. Ett nytt resegarantisystem. Fi.
 141. Från Kunskapslyftet till en strategi för livslångt lärande. U.
 142. Miljöbalksutbildningen – dokumentation, utvärdering och förslag. M.
 143. Rapport om förskrivningsregler. Förtydligande om gällande regler för att ett läkemedel skall ingå i läkemedelsförmånen. S.
 144. Demokrati på remiss. Demokratiutredningens skriftserie. Ju.
 145. Nordisk miljömärkning – det statliga engagemanget. Fi.
-

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Nya förmånsrättsregler + Bilagor. [1]
Invandrarskap och medborgarskap. Demokratiutredningens skriftserie. [8]
Att slakta ett får i Guds namn. Om religionsfrihet och demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [9]
Demokratiens förgörare.
Demokratiutredningens skriftserie. [10]
Bör demokratin avnationaliseras?
Demokratiutredningens skriftserie. [11]
Elektronisk demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [12]
Etik och demokratisk statskonst.
Demokratiutredningens skriftserie. [13]
Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål. [15]
Artikel 7 i EG:s varumärkesdirektiv.
Ändringar i varumärkeslagen. [19]
Den skyddade provinsen. En essä om demokratis värde och värdighet. Demokratiutredningens skriftserie [22]
Tillsyn över advokater m m. [31]
Utvecklingsamarbete på rättsområdet. [32]
Likvidation av aktiebolag. [36]
Demokratin i den offentliga sektorns förändring.
Demokratiutredningens skriftserie. [40]
Oberoende, ägande och tillsyn i revisionsverksamhet. [43]
Ekonomisk brottslighet och sekretess. [53]
Globaliseringen och demokratin.
Demokratiutredningens skriftserie. [56]
Lösar juridiken demokratis problem?
Demokratiutredningens skriftserie. [58]
Brottsförebyggande arbete i landets kommuner. [61]
Representativ demokrati. Demokratiutredningens skriftserie. [64]
Demokratin och det gemensamma bästa. Demokratiutredningens skriftserie. [74]
Maktindelning. Forskarvolym I. Demokratiutredningen. [76]
Demokratiteori och medborgarskap. Forskarvolym II. Demokratiutredningen. [77]
Demokratiopinioner.
Demokratiutredningens skriftserie. [80]
Förhandlingsersättning till hyresgästorganisation. [81]
Globalisering. Forskarvolym IX. Demokratiutredningen. [83]
Civilsamhället. Forskarvolym VIII. Demokratiutredningen. [84]
Granskningskommissionens betänkande i anledning av Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme. [88]

Premiär för personal. [92]
Det unga Folkstyret. Forskarvolym VI.
Demokratiutredningen. [93]
Statistikreformen. – Utvärdering och förslag till utveckling. Bilaga: Uppsatser skrivna för utvärderingen av reformen. [96]
Olydiga medborgare. Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister.
Demokratiutredningens skriftserie. [101]
Regionreform på försök – första stegen mot en ny regional samhällsorganisation. [103]
Nya samboregler. [104]
Handläggning av ungdomsmål – en utvärdering av 1995 års ungdomsmålsreform. [108]
Civilsamhället som demokratis arena. Några kritiska reflektioner. Demokratiutredningens skriftserie. [112]
Medborgarnas erfarenheter. Forskarvolym V.
Demokratiutredningen. [113]
Den regionala samhällsorganisationen i vissa europeiska stater. En översättning i urval av antologin *The Intermediate Level of Government in European States. Complexity versus democracy.* [116]
IT i demokratis tjänst. Forskarvolym VII.
Demokratiutredningen. [117]
Kommunal uppdragsverksamhet inom kollektivtrafiken – utvärdering av försöksverksamheten. [118]
Avkorporatisering och lobbyism. Forskarvolym XIII.
Demokratiutredningen. [121]
Konsumentprisindex. [124]
Politikens medialisering. Forskarvolym III.
Demokratiutredningen. [126]
Demokratis estetik. Forskarvolym IV.
Demokratiutredningen. [129]
Demokratis trotjänare – lokalt partiarbete förr och nu. Forskarvolym X. Demokratiutredningen. [130]
När marknaden bestämmer. Forskarvolym XI.
Demokratiutredningen. [131]
Valdeltagande i förändring. Forskarvolym XII.
Demokratiutredningen. [132]
Personval 1998.
En utvärdering av personvalsreformen. [136]
Demokrati på remiss.
Demokratiutredningens skriftserie. [144]

Utrikesdepartementet

Ökad rättssäkerhet i asylärenden. [16]
Sverige och judarnas tillgångar. [20]
Följedleveranser i samband med export av krigsmateriel. [32]
Näringslivsutveckling i Östersjöregionen. [125]

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Försvarsdepartementet

- Effektivare Totalförsvarsstöd i Östersjöområdet. [6]
Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans. [29]
Underrättelsetjänsten – en översyn. [37]
Ledande forskning – för säkerhets skull. [110]
Ja till fyrverkerier – men med färre skador. [128]

Socialdepartementet

- Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975. Ekonomisk ersättning. [2]
Garantipension och Bosättningsstillägg för personer födda år 1937 eller tidigare. [17]
Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. [21]
Bo tryggt – Betala rätt. Särskilda boendeformer för äldre samt avgifter för äldre- och handikappomsorg. [33]
Ökade socialbidrag. En studie om inkomster och socialbidrag åren 1990 till 1996. [46]
Smittskydd, samhälle och individ. Del A+B. [51]
Inkomstprövning av bostadstillägg till pensionärer. [52]
Barnombudsmannen – företrädare för barn och ungdomar. [65]
God vård på lika villkor? – om statens styrning av hälso- och sjukvården + 2 bilagor. [66]
Oseriösa bostadsförmedlare. [71]
Boendesociala effekter av konkurser och rekonstruktioner – bostadsrättsföreningar och egna hem. [72]
Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter. [73]
Statsbidrag till handikapporganisationer. [89]
Narkotikastatistik. Om samhällets behov av information om narkotikautveckling. [90]
Socialtjänst i utveckling. Del A och B – Bilagor. [97]
Översyn av stiftelsen för internationell rapportering av läkemedelsbiverkningar. [99]
Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. [109]
Mat som medicin. [114]
Från en art till en annan – transplantation från djur till människa. [120]
Hälsa på lika villkor – andra steget mot nationella folkhälsomål. [137]
Rapport om forskningsregler. Förtydligande om gällande regler för att ett läkemedel skall ingå i läkemedelsförmånen. [143]

Finansdepartementet

- Märk väl! [7]
Införsel av beskattade varor. [26]
Kontantmetod för småföretagare. [28]
Fastighetsmäklarnämnden – effektivare tillsyn. [35]
Mervärdesskatt – Frivillig skattskyldighet. [47]
En ny tullag. [54]
Begränsad fastighetsskatt. [59]
Bilen, miljön och säkerheten. [62]
Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga. [79]
Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. [82]
Förmåner och ökade levnadskostnader. [94]
Skatt – Tull – Exekution – Normer för behandling av personuppgifter. [105]
Konsumenterna och IT – en utredning om datorer, handel och marknadsföring. [106]
Kommunkontosystemet och rättvisan – momsens, kommunerna och konkurrensen. [133]
Effektivare offentlig upphandling.
För fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt. [139]
Ett nytt resegarantisystem. [140]
Nordisk miljömärkning – det ståtliga engagemanget. [145]

Utbildningsdepartementet

- God sed i forskningen. [4]
Vuxenutbildning för alla? Andra året med Kungskapslyftet. [39]
Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling. [63]
Gentekniknämnden. [70]
Likvärdiga villkor. [98]
Ansvarsfördelning för internationella program på utbildnings- och ungdomsområdet. [102]
Utvärderingen av KY. [119]
KY – Kvalificerad yrkesutbildning. [122]
Stöd till Örebro universitet och Södertörns högskola för förbättring av ledning, kontroll och ekonomiadministrativa funktioner. [135]
Från Kungskapslyftet till en strategi för livslångt lärande. [141]

Jordbruksdepartementet

- Yrkesfiskets konkurrenssituation. [3]
Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. [25]
Jordbruk och miljönytta – nytt miljöprogram för jordbruket. [78]
-

Statens offentliga utredningar 1999

Systematisk förteckning

Kulturdepartementet

- Den framtida kommersiella lokalradion. [14]
Frågor till det industriella samhället. [18]
Yttrandefriheten och konkurrensen – Förslag till mediekoncentrationslag m. m. [30]
Svenskt medborgarskap. [34]
Bevara dokumentärfilmens kulturarv. Åtgärdsförslag samt förslag till ett centrum för dokumentärfilm och en filmvårdscentral. [41]
Invandrare som företagare. [49]
Konvergens och förändring. Samordning av lagstiftningen för medie- och telesektorerna. [55]
Brandkatastrofen i Göteborg.
Drabbade Medier Myndigheter. [68]
Bibeln – texterna.
Gamla testamentet I. Volym 1.
Gamla testamentet II. Volym 2.
Tillägg till Gamla testamentet. De apokryfa eller deuterokanoniska skrifterna. Volym 3.
Nya testamentet. Volym 4. [100]
Mötesplats för design och konsthantverk. [123]

Näringsdepartementet

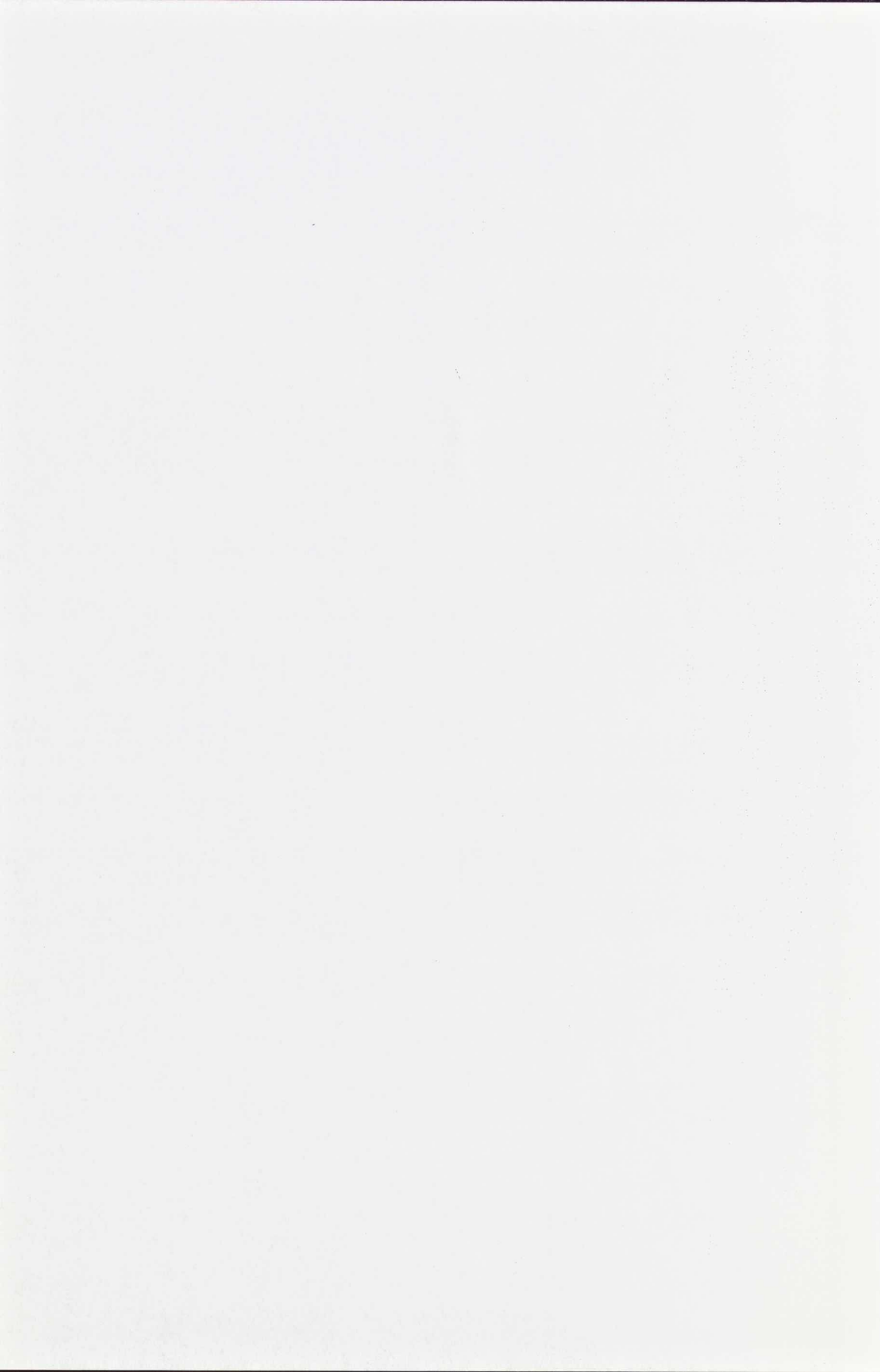
- Effektiva värme- och miljölösningar. [5]
Utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet.
Förslag till inriktning av nya mål 3 inom EG:s strukturfonder. [23]
EG:s strukturstöd. Ny organisation för de geografiskt avgränsade strukturfondsprogrammen. [24]
Delta – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättningen. [27]
Ny luftfartslag. [42]
Öppen elmarknad. [44]
Lära av Estonia. Den andra delrapporten och slutredovisning. [48]
Rikstrafiken – En ny myndighet. [57]
Kundvänligare taxi. [60]
Individen och arbetslivet. Perspektiv på det samtida arbetslivet kring sekelskiftet 2000. [69]
Bredband för tillväxt i hela landet. Närings-, regional- och välfärdspolitiska aspekter på IT-infrastrukturen. [85]
PC:n är död – länge leve PC:n! Nya möjligheter för Sverige. En rapport från hearingen "Efter PC:n" anordnad av IT-kommissionen juni 1999. [86]
Vagnbolag för järnvägen. [87]
En översyn av jämställdhetslagen. [91]
Småskalig elproduktion samt mätning och debitering av elförbrukning. [95]

- Nya mål 3 för utveckling av mänskliga resurser i arbetslivet. [107]
Att söka kostnadseffektiva lösningar inom klimatområdet. [111]
Handel med gas i konkurrens. [115]
Framtidssäker IT-infrastruktur för Sverige. [134]
Från callcenter till kontaktcenter.
Trender, möjligheter och problem. [138]

Miljödepartementet

- Slutförvaring av kärnavfall. Kommunerna och platsvalsprocessen. [45]
Skydds jakt på varg. [50]
KÄRNAVFALL – metod – plats – miljökonsekvens.
KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 98. [67]
Rätt plats för vindkraften. Del 1 och Del 2. [75]
Gröna nyckeltal – följ den ekologiska omställningen. [127]
Miljöbalksutbildningen – dokumentation, utvärdering och förslag. [142]

fakta info direkt

Tel 08-587 671 00. Fax 08-587 671 71.

Box 6430. 113 82 Stockholm.

order@faktainfo.se www.faktainfo.se

ISBN 91-7610-702-7
ISSN 0375-250X